

УДК 331.5.:316.4

DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2025.4.1>

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ Й НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Вишнеvsька Ольга Миколаївна,доктор економічних наук, професор,
амбасадор

Публічної організації Compagnie Cordial, Льовен, Бельгія

ORCID ID: 0000-0003-1996-4590

Авторкою проведено оцінку сучасних тенденцій у розвитку освіти дорослих, обґрунтовано сутність та особливості, основні пріоритети з огляду на трансформаційні процеси у суспільстві, основні підходи у реалізації європейських програм у сфері освіти дорослих, механізми взаємодії між учасниками, вдосконалення інструментів адаптації до суспільних змін, орієнтації освітніх програм на мотивацію й активізацію дорослого населення з огляду на суспільні трансформації. Авторкою проаналізовано сучасні тенденції у сфері освіти дорослих з використанням програм Європейської асоціації освіти дорослих. Трансформаційні процеси змінюють суспільство, виникають нові загрози, нові потреби та необхідність результативної взаємодії. Використання дієвих механізмів у сфері освіти дорослих дозволяє адаптуватися до змін та зменшити суспільні ризики. Авторкою визначено, що розширення сфери освіти дорослих передбачає вирішення актуальних питань суспільства з огляду на сучасні виклики та трансформаційні процеси, у тому числі через потребу розширення кола знань й вмінь для дорослого населення через професійну переорієнтацію, індивідуальну освітню траєкторію. Авторкою обумовлено, що освіту дорослих необхідно розглядати не лише у контексті професійних й особистісних навичок та можливостей до адаптації, а й як мотиваційний чинник та можливість реалізувати себе у різному віці, змінити свій професійний профіль та підходи до життя. Освіта дорослих виступає суспільно-психологічним інструментом залучення населення до активного способу життя та самореалізації, забезпечуючи простір для розвитку активної суспільної позиції. А розширення сфер взаємодії між учасниками сприяє розвитку суспільства знань, здатного вирішувати та адаптуватися до існуючих й майбутніх викликів, дозволяє підвищити активність населення та мотивувати до отримання нових навичок, знань та компетентностей. Доступність до освітніх програм у сфері освіти дорослих надає можливість кожній віковій й суспільній групі знайти власну (індивідуальну) траєкторію самореалізації, виступаючи підтримуючим та мотивуючим чинником.

Ключові слова: адаптація, активність, комунікації, мобільність, мотивація, освітні компоненти, партнерство, самореалізація, суспільство, суспільні виклики, трансформаційні процеси.

Vyshnevskaya Olga. TRANSFORMATION PROCESSES AND DIRECTIONS OF INTERACTION IN THE FIELD OF ADULT EDUCATION

The author assesses current trends in adult education, substantiates its essence and characteristics, main priorities in view of the transformation processes in society, substantiates the main approaches to the implementation of European programmes in the field of adult education, mechanisms of interaction between participants, improvement of tools for adaptation to social changes, orientation of educational programmes towards motivation and activation of the adult population in view of social transformations. The author analyses current trends in adult education using the programmes of the European Association for the Education of Adults. Transformational processes are changing society, giving rise to new threats, new needs and the need for effective interaction. The use of effective mechanisms in adult education allows us to adapt to change and reduce social risks. The author determines that expanding the sphere of adult education involves addressing pressing social issues in light of contemporary challenges and transformational processes, including through the need to expand the knowledge and skills of the adult population through professional reorientation and individual educational trajectories. The author argues that adult education should be viewed not only in the context of professional and personal skills and adaptability, but also as a motivational factor and an opportunity to realise one's potential at different ages, change one's professional profile and approach to life. Adult education is a socio-psychological tool for engaging the population in an active lifestyle and self-realisation, providing space for the development of an active social position. Expanding the areas of interaction between participants contributes to the development of a knowledge society capable of addressing and adapting to existing and future challenges, increasing the activity of the population and motivating them to acquire new skills, knowledge and competences. Access to educational programmes in

the field of adult education enables each age and social group to find its own (individual) path to self-realisation, acting as a supportive and motivating factor.

Key words: *adaptation, activity, communications, mobility, motivation, educational components, partnership, self-realisation, society, social challenges, transformational processes.*

Вступ. Сучасні світові тенденції визначають нагальну потребу у трансформації підходів з підготовки, перепідготовки працівників, орієнтації на сучасні інноваційні зміни у сферах й галузях економіки, а також адаптації населення до змін у суспільстві. Саме освіта дорослих допомагає змінити підходи до життя та трансформувати суспільство, це право кожної людини та спільне благо, яке орієнтовано на адаптацію та розвиток. Трансформаційні процеси у глобальному суспільстві спонукають до розширення форм взаємодії та використання адаптованих підходів у сфері освіти дорослих. Більшість держав Європейського союзу мають багаторічний досвід у використанні механізмів результативного партнерства у сфері освіти дорослих.

Європейська асоціація освіти дорослих (European Association for The Education of Adults – EAEA) зазначає, що освіта дорослих є ключовим інструментом для вирішення проблем у сучасній Європі. Європа стикається зі зростаючою нерівністю не лише між людьми, а й між регіонами та країнами всередині Європи. У багатьох регіонах і країнах рівень безробіття (особливо серед молоді) є дуже високим. Зростання цифровізації посилює цю ситуацію, вимагає нових навичок і компетенцій працівників, громадян і споживачів [1].

Окремою категорією громадян, які потребують розширення партнерства й взаємодії у сфері освіти дорослих, є мігранти. Міграція та демографічні зміни призводять до змін у складі населення Європи. Більшість населення хочуть залишатися активними учасниками суспільного життя, тому долучаються до використання можливостей у сфері освіти дорослих. Активною є позиція громадян щодо участі у волонтерській діяльності. Подібний підхід дозволяє залучати населення до різних суспільних проєктів, у тому числі з огляду на потребу соціалізації мігрантів. Не лише цифровізація, а й зміна клімату та суспільні виклики спонукають до розширення взаємодії, використання відповідних знань та вмінь у забезпеченні сталого розвитку, способу життя та суспільної толерантності.

Саме освіта дорослих має позитивну відповідь на багато з цих питань. Вона може принести користь як окремій людині, так і суспільствам та економікам. «Ми розглядаємо освіту дорослих як рішення: освіта дорослих може допомогти змінити життя та трансформувати суспільства – це право людини та спільне благо» [1].

Оновлений маніфест Європейської асоціації освіти дорослих (ЕАЕА-2024) демонструє, як саме навчання та освіта дорослих можуть вплинути та змінити життя людей, трансформувати суспільство. У маніфесті 2024 року визначено потребу у створенні середовища, яке навчається та може позитивно формувати своє майбутнє, забезпечувати усі необхідні навички, знання та компетенції для населення. Європейська асоціація освіти дорослих має 120 членів у 43 державах світу та пропонує впровадження відповідних підходів для подальшого розвитку суспільства, яке зможе впоратися із існуючими й майбутніми викликами через навчання та освіту дорослих [2].

Навчання та освіта дорослих необхідні для реалізації спільних підходів у європейській політиці, подальшій реалізації основних європейських й міжнародних стратегій у сферах економічного зростання, зайнятості, інновацій, рівності, соціальної згуртованості, активного громадянства, зменшення бідності, зміни клімату, внутрішнього ринку, міграції, миру й толерантності [2].

Отже, сфера освіти дорослих залишається важливою складовою європейської політики, так як пов'язана із потребою у забезпеченні можливостей до подальшого економічного розвитку й суспільної безпеки. Трансформаційні процеси змінюють суспільство, виникають нові загрози, нові потреби та необхідність результативної взаємодії. Використання дієвих механізмів у сфері освіти дорослих дозволяє адаптуватися до змін та зменшити суспільні ризики. Які можливості й загрози, пріоритети й виклики сучасного суспільства можна передбачити у перспективі, якою є результативність співпраці та підходи у сфері освіти дорослих? Більшість з питань орієнтовані на можливості, які використовуються у суспільстві, громадах, регіонах та окремими людьми, які можуть залишатися активними учасниками суспільного життя, адаптуватися до суспільних трансформацій.

Матеріали та методи. Освіта дорослих – це сукупність освітніх активностей. Європейська комісія визначає, що навчання дорослих стосується низки формальних та неформальних освітніх видів діяльності, як загальних, так і професійних, які здійснюють дорослі після завершення початкової освіти та навчання. Право на освіту, професійну підготовку та навчання протягом усього життя закріплене у Європейському стовпі соціальних прав [3].

Відповідно до головної мети реалізації Європейських соціальних прав та плану дій до 2030 року передбачено долучити до сфери освіти дорослих 60,0% усього дорослого населення. Розширення можливостей у сфері освіти дорослих обумовлено потребою адаптації населення до змін та відповідних соціальних трансформацій. Підвищення рівня обізнаності, отримання відповідних компетентностей повинно сприяти адаптації до викликів сучасного суспільства. Відповідно до затвердженого плану розширення сфери освіти дорослих до уваги беруть доросле населення у віці від 25 до 64 років.

ЮНЕСКО трактує освіту дорослих як центральний компонент навчання впродовж життя, що передбачає сукупність формальних, неформальних та інформальних освітніх процесів, які допомагають дорослим розвивати здібності, збагачувати знання, здобувати нові навички та адаптуватися до змін, що дозволяє їм повноцінно жити й працювати на користь собі та суспільству [4].

Формальну, неформальну та інформальну освіту розглядають у сукупності та поєднанні, що дозволяє визначити професійну та індивідуальну траєкторію навчання у сфері освіти дорослих. Міжнародні та європейські організації, оцінюючи освітні можливості, зазначають важливість розширення кількості осіб, які будуть залучатися до сфери освіти дорослих, з метою розширення професійних та індивідуальних можливостей. Реалізація програм у сфері освіти дорослих залежить від стійкості інвестування проєктів, мотивації та активності населення, мобільності учасників.

Мезіроу Дж. є засновником теорії трансформативного навчання. У своїх роботах автор робив акцент на навчанні дорослих, засвоєнні знань та змінах у способу мислення, а саме переосмисленні власного досвіду. Автор розглядав трансформативне навчання як процес критичної рефлексії, за якого дорослий переглядає свої глибинні припущення, переконання, рамки значення, щоб сформулювати нові й більш відкриті, раціональні й всеохоплюючі світогляди. Трансформативне навчання реалізується на рівні окремих громад, на робочих місцях, у закладах вищої освіти [5].

Джарвіс П. досліджує сферу освіти дорослих та є одним з провідних теоретиків освіти дорослих. Автор розглядає навчання як процес перетворення досвіду, поєднуючи освітні, соціальні та філософські аспекти. Автор розглядає етичні й політичні аспекти навчання протягом усього життя, зміни, які пов'язані із глобалізацією, а також робить акцент на суспільних змінах. Автор досліджує технології на підходи до отримання знань та їхнього оцінювання [6].

Мерр'ям Ш. досліджує теоретичні засади й методи у сфері освіти дорослих. Авторка робить акцент на культурному, соціальному й психологічному аспектах

навчання дорослих. Авторка розглядає освіту дорослих як повноцінну професію з урахуванням етики, підготовки та ідентичності, а також основні філософські погляди (гуманістичний, радикальний, поведінковий, аналітичний), які впливають на методи навчання та викладання. Авторка розглядає андрагогіку (навчання дорослих), як окрему педагогічну практику [7].

Сфера освіти дорослих залишається актуальним питанням у контексті трансформаційних змін у суспільстві, що потребує подальших досліджень та визначення пріоритетних напрямів вдосконалення механізмів взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу (від особистості і окремої громади, освітніх закладів різних рівнів, до міжнародної співпраці та адаптації населення до технологічних та суспільних змін, мобільності учасників). Комунікації у сфері освіти виступають психологічним, підтримуючим й мотивуючим чинником.

Мета та методи дослідження. Метою дослідження є обґрунтування сутності й особливостей, основних пріоритетів та практичних підходів у сфері освіти дорослих в умовах трансформаційних змін у суспільстві, напрямів взаємодії та партнерства, реалізації програм та механізмів взаємодії між учасниками, використання практичного досвіду та кращих практик, вдосконалення інструментів адаптації до суспільних змін, орієнтації освітніх програм на активізацію населення у здобутті нових вмінь й навичок з огляду на суспільні трансформації, потребу у розширенні комунікацій.

Методологічно дослідження ґрунтується на використанні результативних напрямів взаємодії у сфері освіти дорослих для формування нових професійних, суспільних та мовних компетентностей, підвищення рівня освіченості населення, практичного використання інструментів з метою соціалізації та у контексті соціальних трансформацій, а також підвищення активності населення та мотивації до навчання протягом життя.

Основне завдання дослідження полягає у визначенні дієвих напрямів взаємодії між учасниками у сфері освіти дорослих з огляду на суспільні трансформації та потреби, загальноєвропейські програми та пріоритетні напрями розвитку освітнього середовища, мобільність та адаптивність до змін, розширення комунікації, як психологічного й мотивуючого чинника.

Авторкою використано емпіричні, теоретичні методи дослідження, спостереження, опис та узагальнення, що дозволило сформулювати результати й виявити потенційні можливості щодо подальшого розвитку освіти дорослих, активізації інтересу населення до навчання протягом життя, а також результативної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Результати. Розширення сфер взаємодії та партнерства у сфері освіти дорослих дозволяє збільшити не лише коло учасників та освітніх програм, а й використовувати практичний досвід впровадження освітніх програм та кращих практик взаємодії між учасниками освітнього процесу. Діяльність Європейської асоціації освіти дорослих включає співпрацю не лише з європейськими державами, до спільної діяльності приєдналися: Вірменія, Грузія, Ізраїль, Молдова, Туреччина та Україна.

Українська асоціація освіти дорослих (Ukrainian Adult Education Association – UAEEA) орієнтована на розвиток сфери освіти дорослих й формування суспільства освіти протягом усього життя. Одним із основних завдань організації є представництво на міжнародному рівні та співпраця з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, освітніми закладами у сфері освіти дорослих в інших державах, включаючи реалізацію спільних програм та проєктів. Діяльність асоціації орієнтована на: поліпшення зайнятості населення, розвиток та самореалізацію особистості протягом життя, залучення роботодавців до організації навчання на робочому місці, забезпечення якості освітніх послуг та вільного вибору провайдерів освітніх послуг, захист прав учасників освітнього процесу у сфері освіти дорослих [8].

Діяльність та співпраця у межах Європейської асоціації освіти дорослих спрямована на формування політики освіти дорослих, участь у освітніх концепціях та стратегіях їхньої реалізації на різних рівнях (від міжнародного, до рівня окремої громади), сприяння розвитку потенціалу асоціації та розширення можливостей щодо професійного розвитку учасників, проведення освітньо-наукових та консультативних заходів, здійснення інформаційно-освітньої діяльності та коригування освітніх програм у сфері освіти дорослих відповідно до потреб й трансформаційних змін у суспільстві.

Розширення сфер взаємодії між учасниками сприяє розвитку суспільства знань, здатного вирішувати та адаптуватися до існуючих й майбутніх викликів, дозволяє підвищити активність населення та мотивувати до отримання нових навичок, знань та компетентностей.

Розвиток сфери освіти дорослих потребує сталого інвестування на різних рівнях управління, так як передбачає залучення ресурсів, у тому числі інтелектуальних. За ствердженням Європейської асоціації освіти дорослих, витрати є виправданими, так як це орієнтація на безпечний суспільний простір та розвиток активної суспільної позиції громадян.

За інформацією Євростат рівень участі населення в освіті й навчанні становить в середньому по державам ЄС у період з 2023 по 2025 рік: від 17,2% у віці від 55 до

64 років, 25,6% у віці від 45 до 54 років, 28,5% у віці від 35 до 44 років, 26,1% у віці від 25 до 64 років [9].

Євростат узагальнюється участь населення у формальній та неформальній освіті, найвищі показники мають: Швеція – 58,7%, Ісландія – 53,1%, Естонія – 52,3%, Данія – 49,0%, Норвегія – 48,4%, Нідерланди – 45,4%, Словаччина – 44,1%, Фінляндія – 43,9%, Мальта – 43,1%, Швейцарія – 41,2%. Найменші показники залучення до сфери освіти дорослих мають: Греція – 5,6%, Болгарія – 2,9%, Боснія і Герцеговина – 2,2 відсотки [9].

Отже, темпи розвитку сфери освіти дорослих залишаються різними, як за віковими групами населення, так і з огляду на можливості запровадження освітніх програм та їхнього фінансування у різних державах. Хоча спільна європейська політика орієнтована на розширення освітніх можливостей для дорослого населення.

Розвиток сфери освіти дорослих передбачає вирішення актуальних питань суспільства з огляду на сучасні виклики та трансформаційні процеси, у тому числі через потребу розширення кола знань й вмінь для дорослого населення через професійну переорієнтацію. Освіту дорослих необхідно розглядати не лише у контексті професійних й особистісних навичок та можливостей до адаптації, а й як мотиваційних чинник та можливість реалізувати себе у різному віці, змінити свій професійний профіль та підходи до життя. Освіта дорослих виступає суспільно-психологічним інструментом залучення населення до активного способу життя та самореалізації з огляду на потреби та можливості.

Визначено, що навчання та освіта дорослих забезпечують безпечний простір для розвитку активної громадянської позиції:

1. Навчання дорослих сприяє сталому розвитку на усіх рівнях не лише шляхом надання навичок, знань та компетенцій. Освітнє навчання дорослих надає інформацію, простір для обговорення та творчість для розвитку нових способів життя, нових проєктів та нових підходів, необхідних для «зеленого» переходу та сталого розвитку, сприяє підвищенню рівня благополуччя та стійкості розвитку суспільства;

2. Навчання та освіта дорослих роблять людей більш впевненими та самоефективними. Участь у формальних та неформальних освітніх заходах надає дорослим можливість набути важливих навичок благополуччя та стійкості, щоб взяти під контроль власне життя та здійснити особисту та соціальну трансформацію, розширює та адаптує життєві навички;

3. Навчання та освіта дорослих забезпечують необхідні життєві навички, а також передбачають та формують майбутній розвиток. Це включає базові навички, такі як грамотність та математика, а та-

кож цифрові навички, мовні навички та широкий спектр ключових компетенцій, необхідних кожному у повсякденному житті, таких як фінансова грамотність, грамотність у сфері охорони здоров'я та медіаграмотність. А також формування екологічних знань та розуміння сутності та важливості дбайливого ставлення до екосистем;

4. Навчання та освіта дорослих відіграють фундаментальну роль у сприянні соціальній справедливості, прийнятті різноманітності та сприянні інклюзії. Інклюзія, розширення прав і можливостей та соціальна справедливість для усіх верств населення;

5. Навчання та освіта дорослих надає можливість покращити освітній рівень, розширити спектр та перспективи працевлаштування, покращити якість й активність життя населення. Визначити траєкторію працевлаштування та можливості самореалізації на робочому місці;

6. Навчання та освіта дорослих сприяють здобуттю нових навичок та компетенцій для професійного розвитку та переходу до якісніших робочих місць, допомагає адаптуватися до професійних та суспільних змін. Надає можливість визначити власну (індивідуальну) траєкторію самореалізації, як професійно, так і суспільно. Суттєвим практичним прикладом є залучення населення до волонтерської діяльності у різних сферах та галузях економіки, суспільному житті;

7. Освіта дорослих допомагає подолати цифровий розрив і надає відповідні цифрові компетенції, які є базисом для особистісної самореалізації, працевлаштування, соціальної інтеграції та активної громадянської позиції. Кожен повинен мати можливості отримати достатній рівень цифрових компетентностей, щоб відігравати активну роль у суспільстві;

8. Навчання та освіта дорослих сприяють активно-му способу життя для людей у різному віці. Навчання в пізньому віці відіграє центральну роль у розвитку та підтримці когнітивних й соціальних компетенцій. Сфера освіти дорослих відіграє важливу роль у забезпеченні доступних освітніх програм та можливостей навчання для мігрантів. Доступність до освітніх програм у сфері освіти дорослих надає можливість кожній віковій й суспільній групі знайти власну (індивідуальну) траєкторію самореалізації, виступаючи підтримуючим та мотивуючим чинником.

Результати у сфері освіти дорослих публікуються ЮНЕСКО з огляду на програми, які були передбачені до реалізації у межах різних держав. У останньому глобальному звіті (Global Reports on Adult Learning and Education) зазначено, що участь у програмах є недостатньою, особливо для найбільш вразливих груп населення, а саме: населення у сільській місцевості, для мігрантів, людей з обмеженими можливостями. Визначено й недостатність інвестування проєктів у сфері освіти дорослих, що негативно впливає на якісні показники та потенційні можливості у майбутньому [10].

Глобальний звіт узагальнює інформацію та визначає, як навчання та освіта дорослих можуть реагувати на швидкі трансформаційні зміни, у тому числі через цифровізацію, економічні та екологічні явища, конфлікти інтересів тощо. Узагальнення та оцінка ситуації дозволяє забезпечити розуміння того, як освіта дорослих сприяє розширенню можливостей, адаптивності та позитивним соціальним трансформаціям. Оцінюється питома вага населення, яке зайнято у сфері формальної та неформальної освіти (рис. 1).

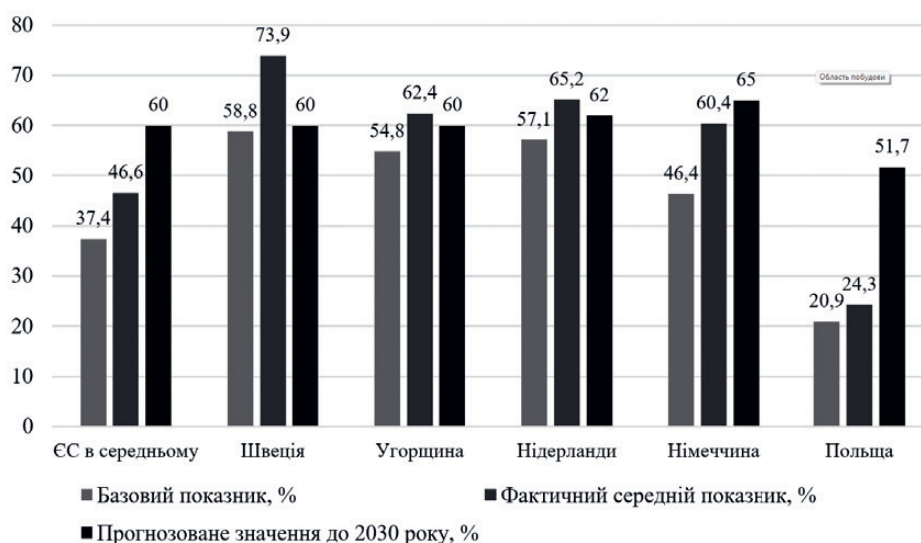

Рис. 1. Питома вага населення, яке зайняте у сфері освіти дорослих, % (вибірково)

* Фактичний середній показник – за результатами оцінки питомої ваги населення у віці від 25 до 64 років у сфері формальної та неформальної освіти (2022 рік).

Базовий показник – порівняння із рівнем 2016 року.

Джерело: відповідно до Глобального звіту ЮНЕСКО [10].

Оцінка передбачає дослідження наступних категорій показників: участь та доступ до освіти дорослих, рівень грамотності серед дорослого населення, рівень мінімальних компетентностей, якість освітніх програм та методів оцінки результатів, якість підготовки фахівців, умови праці та навчання, обсяги й джерела фінансування, результати для професійного та індивідуального розвитку, вплив на суспільство.

Найбільшим є фактичний показник зайнятого населення у сфері освіти дорослих у Швеції, найменшим у Польщі, середнє прогнозоване значення відповідає загальноєвропейській програмі розширення учасників у сфері формальної, неформальної та інформальної освіти.

Формальна освіта передбачає структуровані освітні програми, які офіційно визнані державними або відповідними органами. Неформальна освіта передбачає освіти або тренувальні заходи, які можуть бути організовані через відповідні тренінги, семінари, майстер-класи, курси. Інформальна освіта надає можливість отримати навички та знання для повсякденного життя [3].

Визначено, що розширення взаємодії між учасниками та поєднання різних освітніх заходів у сфері освіти дорослих дозволяє підвищити рівень суспільної й професійної обізнаності; розвивати критичне мислення та рефлексію; забезпечити адаптацію до змін, підвищити рівень емоційного та особистісного сприйняття трансформаційних змін у суспільстві; сприяє гнучкості у сфері освіти та соціалізації, розширенні соціальних зв'язків та активності населення у суспільному житті.

Важливою складовою подальшого розвитку є мобільність учасників освітнього процесу на загальноєвропейському та міжнародному рівнях, яка дозволяє підвищувати якість надання освітніх послуг, сприяє розширенню партнерства та інтеграційним процесам, стимулює інновації у навчанні та розвиває ключові компетентності, а саме: мовні, соціальні, цифрові, екологічні, суспільні тощо [11]. Головним чинником залишається мотивація населення до участі у освітніх програмах та активна позиція особистості у суспільному житті.

Мобільність учасників освітнього процесу дозволяє суттєво розширити партнерство та забезпечити результативну взаємодію, яка орієнтована на підвищення рівня активності населення та мотивацію до навчання у сфері освіти дорослих.

Отже, результативна взаємодія та ефективні комунікації у сфері освіти дорослих повинні ґрунтуватися на системності заходів й комплексності підходів до навчання, опанування знань, спілкування, що дозволяє розширювати коло зацікавлених осіб, змінювати їхнє сприйняття освітнього середовища, мотивацію

та світогляд, що доводить практичний досвід використання освітніх програм для дорослих у європейських державах.

Взаємодія й комунікації між людьми виступають потужним психологічним й мотивуючим чинником, що дозволяє формувати стосунки, розширювати світогляд та створювати почуття причетності, довіри, безпеки й самореалізації. Особливої актуальності це питання набуває для людей, які мають обмежене коло спілкування або мають певні психологічні, мовні або інші бар'єри. Саме комунікації надають можливість знизити відчуття самотності та демотивації. Комунікації у сфері освіти дорослих надають можливість не лише розширити свій професійний світогляд, а й забезпечити психологічну рівновагу та мотивацію до навчання й суспільного життя, змінити поведінку людей, нівелювати їхню асоціальність.

Комунікації виступають інструментом впливу на внутрішній світ людини, на її емоції, переконання, життєву позицію, мотивацію, емпатію та терпимість до інших. Комунікації у сфері освіти дорослих надають можливість будь-яким віковим групам надихнути себе, підтримувати себе та інших, формувати і змінювати себе, самореалізувати себе та не відчувати свою самотність, а бути активним учасником суспільного життя.

Створені умови дозволяють скористатися можливістю та розширити свою професійну та індивідуальну освітню траєкторію з огляду на власні потреби, переконання, бажання та відчуття. Це гармонійне поєднання, яке орієнтоване на здорове та продуктивне суспільство, зайняту особистість та підтримку інших. Трансформаційні процеси спонукають до розширення взаємодії та посилення ролі комунікацій для населення усіх вікових груп, як психологічного й мотивуючого чинника.

Основні трансформаційні процеси у суспільстві передбачають адаптацію до змін та визначення пріоритетів з метою нейтралізації загроз та перспектив для майбутніх поколінь. Трансформаційні процеси у європейському середовищі пов'язані із політичними, економічними, соціально-культурними й ментальними змінами, що спонукає до активізації дій та розширення сфер взаємодії на різних рівнях управління. Сучасні трансформаційні процеси мають системний характер та спрямовані на забезпечення й стійкість подальшого розвитку, розширення можливостей та безпеку суспільства.

Вагому роль у реалізації передбачених ініціатив відіграє освітня складова, яка у сфері освіти дорослих спонукає до особистісного розвитку, професійної перепідготовки, підвищення кваліфікації та емоційного інтелекту, адаптації до змін на ринку праці та суспільних трансформацій. Саме освіта дорослих є ключовим елементом стратегії подальшого розвитку

європейського середовища, так як дозволяє забезпечити підготовку та адаптацію населення до змін (від культурно-ментальних й до діджиталізації процесів, сфер й галузей економіки), створити передумови до підтримки суспільного балансу та гарантувати суспільну безпеку у майбутньому.

Висновки. Трансформаційні процеси у суспільстві спонукають до розширення партнерства та взаємодії між учасниками, у тому числі у освітній сфері. Освіта дорослих – є необхідністю, яка дозволяє мотивувати населення, підвищити рівень активності та участі у суспільному житті. Освіта дорослих не лише про навчання та отримання нових знань, вмінь та компетентностей, це можливості до самореалізації для різних вікових груп населення. Розширення кількості суспільно-освітніх центрів та освітніх програм у більшості європейських держав дозволило збільшити не лише кількість учасників, а суттєво покращити взаємодію між ними, у тому числі за рахунок їхньої мобільності та участі у спільних освітніх проєктах. Освітні програми для дорослих дозволяють розширити й вдосконалити професійні навички, забезпечити особистісний розвиток та активність для різних вікових груп населення, підсилити життєву позицію та самореалізацію, значимість для суспільства.

Трансформаційні процеси у суспільстві спонукають до перекваліфікації та отримання відповідних нових навичок, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності населення на ринку праці. Освітні програми у сфері освіти дорослих реалізуються з метою соціальної інтеграції, що має високу актуальність для адаптації мігрантів та визначення їхньої життєвої й професійної траєкторії. А також з метою підвищення суспільної активності населення різних вікових груп та професій, суспільних груп.

Освіта дорослих сприяє підвищенню рівня самореалізації населення, що є психологічною підтримкою та мотивацією через відчуття цінності для інших, для суспільства. Особливої актуальності набуває питання для людей пенсійного віку та осіб, які тимчасово, або довгий час не мають постійного місця роботи, навчання, спілкування. Психологічне благополуччя та якість життя виступають важливими якісними категоріями та формують суспільство, яке здатне залишатися обізнаним та толерантним, безпечним для різних верств на груп населення.

Взаємодія між учасниками виступає важливою складовою результативності реалізації освітніх про-

грам у сфері освіти дорослих. Це не лише освітні заходи, які направлені на здобуття відповідних знань й вмінь, це комунікації. Комунікації дозволяють забезпечити обмін кращими практиками, інформацією, ідеями, досвідом та створюють можливості для отримання зворотного зв'язку та оцінки результативності реалізації освітніх програм. Партнерський характер та релевантність, толерантність, підтримка та емпатія дозволяють покращити взаємодію та розширити коло активних, а не пасивних учасників освітнього процесу.

Комунікації між учасниками мають суттєвий вплив на результативність реалізації освітніх програм, так як професійні й особистісні якості учасників поєднуються із необхідністю взаємодії без упереджень та з орієнтацією на результат, самореалізацію, активну суспільну позицію, професійну та життєву траєкторію. Комунікації виступають психологічним чинником та дозволяють отримати емоційну підтримку, сформувати коло довіри, задовольнити потребу у спілкуванні, сформувати власну самооцінку, забезпечити власну психологічну безпеку. Комунікації зменшують почуття самотності, ізоляції, тривоги, відсутності рівноваги, концентрації, внутрішньої та зовнішньої гармонії.

Саме тому освітні програми для дорослих, партнерство, взаємодія та комунікації – визнані пріоритетними, це інструменти соціальної стабільності, які створюють відчуття приналежності, підтримки та прийняття (базові психологічні потреби людини). Конструктивні комунікації сприяють підвищенню рівня довіри й мотивують, створюють інтерес до навчання й спілкування, зменшують соціальну напругу та сприяють діалогу. Це мотивуючий чинник, який дозволяє визначити коло інтересів, обрати освітню траєкторію та самореалізувати себе.

Позитивний європейський досвід реалізації програм у сфері освіти дорослих та підвищення інтересу до навчання дорослих засвідчують потребу у розширенні сфер взаємодії, подальшого використання досвіду з огляду на потреби й інтереси зацікавленого дорослого населення, потреб й викликів суспільства. Глобальні трансформаційні процеси посилюють роль та необхідність подальшого розвитку сфери освіти дорослих, як з професійного, так і з особистісного сприйняття, розуміння, адаптації та прийняття суспільних змін. Кожен повинен мати доступ до освітніх програм та можливість обрати й реалізувати свою індивідуальну освітню траєкторію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Why adult education? URL: <https://eaea.org/why-adult-education-2/> (дата звернення: 06.10.2025).
2. The new Manifesto for Adult Learning in the 21st Century: The Power and Joy of Learning URL: <https://eaea.org/our-work/influencing-policy/manifesto-for-adult-learning-in-the-21st-century/> (дата звернення: 06.10.2025).

3. Adult learning initiatives. European Commission. URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/adult-learning/about-adult-learning> (дата звернення: 07.10.2025).
4. Global report on adult learning and education (GRALE). URL: <https://www.uil.unesco.org/en/adult-education/global-report-grale> (дата звернення: 07.10.2025).
5. Mezirow Jack. Transformative Learning in Practice: Insights from Community, Workplace, and Higher Education. John Wiley & Sons Inc. 2009, 336 p.
6. Jarvis Peter. Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice. 4th Edition. Routledge. London. 2010, 352 p.
7. Merriam Sh. B., Brockett R. G. The Profession and Practice of Adult Education: An Introduction (Jossey-Bass Higher & Adult Education Series). Jossey-Bass Publishers, San Francisco. 1996, 334 p.
8. Формуємо мережу провайдерів освіти дорослих в Україні. Українська асоціація освіти дорослих. URL: <https://uaod.org.ua/> (дата звернення: 07.10.2025).
9. Participation rate in education and training (last 12 months). Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/trng_lfs_17__custom_12138099/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=bce1dd5e-bfde-4cbd-92bd-73b75eeff2c&c=1720777954556 (дата звернення: 07.10.2025).
10. Global report on adult learning and education (GRALE). UNESCO. URL: <https://www.uil.unesco.org/en/adult-education/global-report-grale> (дата звернення: 07.10.2025).
11. Education Strategy 2024-2030. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/-/education-strategy-2024-2030> (дата звернення: 15.10.2025).

REFERENCES:

1. Why adult education? Available at: <https://eaea.org/why-adult-education-2/> (accessed: 06.10.2025).
2. The new Manifesto for Adult Learning in the 21st Century: The Power and Joy of Learning. Available at: <https://eaea.org/our-work/influencing-policy/manifesto-for-adult-learning-in-the-21st-century/> (accessed: 06.10.2025).
3. Adult learning initiatives. European Commission. Available at: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/adult-learning/about-adult-learning> (accessed: 06.10.2025).
4. Global report on adult learning and education (GRALE). Available at: <https://www.uil.unesco.org/en/adult-education/global-report-grale> (accessed: 06.10.2025).
5. Mezirow Jack. (2009) Transformative Learning in Practice: Insights from Community, Workplace, and Higher Education. John Wiley & Sons Inc, 336 p.
6. Jarvis Peter. (2010) Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice. 4th Edition. Routledge. London, 352 p.
7. Merriam Sh. B., Brockett R. G. (1996) The Profession and Practice of Adult Education: An Introduction (Jossey-Bass Higher & Adult Education Series). Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 334 p.
8. Формуємо мережу провайдерів освіти дорослих в Україні. Українська асоціація освіти дорослих. Available at: <https://uaod.org.ua/> (accessed: 06.10.2025) (in Ukrainian).
9. Participation rate in education and training (last 12 months). Eurostat. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/trng_lfs_17__custom_12138099/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=bce1dd5e-bfde-4cbd-92bd-73b75eeff2c&c=1720777954556 (accessed: 06.10.2025).
10. Global report on adult learning and education (GRALE). UNESCO. Available at: <https://www.uil.unesco.org/en/adult-education/global-report-grale> (accessed: 06.10.2025).
11. Education Strategy 2024-2030. Available at: <https://www.coe.int/en/web/education/-/education-strategy-2024-2030> (accessed: 06.10.2025).